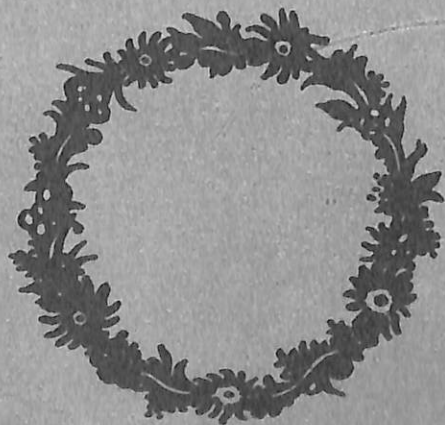
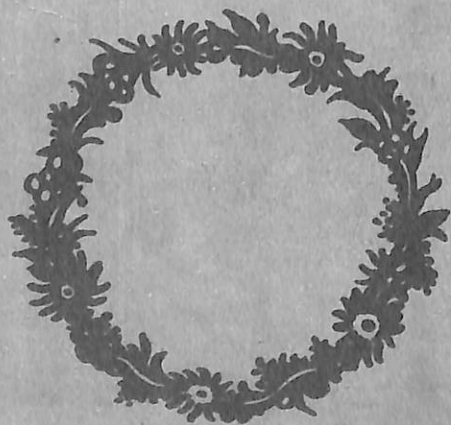

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник тридцять третій

ЛІВ'Я
АЗКИ

жував
йської
с н к о

Київ
Видництво
літератури
«Дніпро»
1982

ІРЛАНДСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкував
і переклав з англійської
Ростислав Доценко

Київ
Видавництво
художньої літератури
«Дніпро»
1982

И (Ірл)
I—81

В сборник вошли лучшие пословицы и поговорки, в которых отражена многовековая история и быт ирландского народа, его стремление к свободе и счастью.

Рецензент В. Г. БОЙКО

I 70500—192
M205(04)—82 192.82. 4703000000

© Видавництво «Дніпро», 1982 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Народ Ірландії з давніх-давен славиться красномовством, хистом до жвавої розповіді, дотепного жарту, влучної репліки. Не випадково саме ірландська земля породила таких незрівнянних майстрів парадоксу й афоризму, як Оскар Уайльд чи Джордж Бернард Шоу. Жителі Країни тисячі привітань (така одна з поетичних назв Ірландії) вважають, що не годиться «тримати свого язика у себе за поясом», дарма що «часто за свій язик розбитим носом платимо». Найкраще цю національну рису підсумовує ірландський же такий афоризм: «Якби розмова була сукном, його б кожному ірландцеві на одержу вистачило», ба навіть більше того: «Якби війни велися словами, Ірландія правила б світом»,— хоча, звісно, і те правда, що «чим менше сказано, тим легше виправиться».

Щедра гра уяви, фейерверк образів і порівнянь, уміння обіграти комізм ситуації

і моменту, легкість переходу від буденного до піднесеного, від прозаїчного до фантастичного великою мірою притаманні різним жанрам ірландського фольклору: легендам і пісням, казкам і прислів'ям. Ці багатства своєї словесної творчості ірландський народ дбайливо беріг у найтяжчих випробуваннях і знегодах, що на них доля Ірландії ніколи не скупилася. Генеральний секретар Компартії Ірландії Майкл О'Ріордан мав усі підстави сказати, що народ його країни веде найтривалішу в світі боротьбу за національне визволення. У X сторіччі — це набіги вікінгів на береги острова, починаючи з XII сторіччя — безнастанні навали англосаксів аж до остаточного завоювання Ірландії у середині XVII сторіччя і подальших двохсот років чорних лихоліть країни. Ірландці втратили землю, яку було віддано прибульцям з Англії та Шотландії, тисячі тисяч їх втрачали саму батьківщину, виїжджаючи в еміграцію. Ірландці майже втратили свою мову, змушені в переважній більшості перейти на англійську, — були часи, коли вживання ірландської мови прирівнювалося до державної зради. Але нескореним і нездо-

ланим залишився волелюбний дух народу: від покоління до покоління передавалась естафета боротьби проти окупантів — і зброєю, і словом. У нашому сторіччі ця боротьба завершилася відвоюванням незалежності. Більша, південна частина острова тепер — самостійна Ірландська республіка; лише північно-східна його частина, Ольстер, і досі перебуває під владою Великобританії. Переймаючи англійську мову, ірландці вносили в неї чимало кельтського — у будову фрази, в ідіоматику, ритмомелодику тощо. Сучасна англійська мова в Ірландії сформувалась у такий самий рівноправний варіант англійської літературної мови, як і американський або австралійський. І творчість цією мовою — як народна, так і писемно-літературна — становить органічну частку загальноірландського словесного мистецтва.

Перші записи зразків народних сентенцій, образних словосполучень, усталених порівнянь збереглися з найперших віків існування писаного ірландського слова. Ці прислів'я давньоірландською мовою трапляються чи то десь на берегах духовних писань, чи то в текстах саг

і легенд або й законодавчих трактатів. Наприклад, у «Напученні Кормака Довгобородого синові» (твір виник понад тисячу років тому) читаємо: «Не приятелюй з королем — не заводься з божевільцем — не май діла з мстивим — не змагайся з можновладцем — рукою колеса не зупиниш — моря не присилуєш — в оселі справедливості пустоцям не місце — на бенкеті не журись — з розумного не насмійся — злостивість до добра не доведе — не жадай колотнечі» і т. д. і т. д. Народні прислів'я вже тоді охоплювали різноманітні галузі життя і проникали навіть у поезію.

З плином віків поповнювався і збагачувався паремістичний фонд Ірландії. Знаходили в ньому вияв і радощі й турботи повсякденного життя, і соціально-етичні погляди народу, і гіркі травми історії — братовбивчі міжплемінні чвари, відсутність єдності між ірландцями («Хто хоче порізнити Ірландію, той думає лише про себе»), підступність загарбників («Трьох треба стерегтися: копит коня, рогів бугая і посмішки сакса»). Або ось, здавалося б, така банальна істина — бажання жити і вмерти на землі батьків. Але для ірландців,

яких британські колонізатори продавали в рабство у Вест-Індії ще до того, як там з'явилися перші негри-раби з Африки, яких засиляли на довічну австралійську каторгу за участь у визвольній боротьбі, яких голод і злидні гнали освоювати американські прерії і канадські степи, — для них ця істина набувала особливо болюче відчутної реальності. Тож і зрозумілішим стає, скільки чуття вклав, може, той самий ірландський невільник чи каторжник у свої ностальгічні слова: «Хай зійде на нас ласка господня, і хай буде даровано нам померти в Ірландії!». Під час «великого голоду» 1840-х років в Ірландії вимерло до третини населення; хто хотів вижити, радий був будь-якій тяжкій роботі. От і йшли масово ірландські нуждарі на будівництво англійських залізниць. А для нащадків лишилося прислів'я про те, як їм там працювалося: «Під кожною шпалою в Англії лежить по ірландцю». Але вічно жила в серцях трудящих ірландців невтоленна жага суспільної справедливості. Таке, наприклад, прислів'я: «Найкраще, коли б ані помічників, ані оренди», що відображає погляд ірландського селянства, з XVII сторіччя

перетвореного на клас безправних орендарів на рідній землі. Соціальну протилежність між цими самими злидінними ірландцями-католиками і багатими колоністами-протестантами відбиває інше прислів'я: «Ірландія була б расм, якби не було в ній католиків і протестантів».

В ірландських прислів'ях позначилися також особливості природи й клімату країни. Приміром, давнє прислів'я «Хвали брід, коли його знайшов» наче суперечить іншому, відомому багатьом народам, та й самим ірландцям, — «Хвали брід, коли ним перейшов». Але насправді в ньому бачимо відгомін тих далеких часів, коли мостів в Ірландії ще не знали, і брід через незліченні річки та болота був єдиною сполучною ланкою між різними районами. Доволі багато в Ірландії, острівній країні, прислів'їв, пов'язаних з морем («Море дало, море й забрало»).

Жвавість і барвистість вислову, експресія, парадоксальна вигадливість, каламбурність («Жени щодуху, а як упадеш, не гай часу на вставання — мчи далі»), обігрування вдаваної логічної суперечності («Він не жмикрут, а просто хоче все загребти»), усміх на повному серйозі

(«Там були тільки проповідник і пастор, але гаманця мого не стало») — часто-густо невід'ємні риси ірландських прислів'їв та приказок. Оця життєствердність ірландських прислів'їв, насиченість здоровим гумором поряд з тверезим самокритицизмом, — може, найсимпатичніша їх прикмета, і до того ж надзвичайно цінна. Незважаючи на віки соціального і національного гноблення, засилля клерикалізму, цей народний гумор залишився неприборканим, бо ж і справді, як твердить ірландське прислів'я: «Від горя нема ліків, як тільки під ноги його збити».

Але незалежно від того, чи бринить в ірландському прислів'ї сміх, чи видна бодай усмішка «примруженим оком», у ньому вдало поєднуються конкретність мислення й образотворчості з глибоким узагальненням («Люди живуть один у одного в тіні») і простує діалектична спостережливість («Найкращий спосіб завести приятелів — частіше стрічатись, найкращий спосіб їх утримати — рідше бачитись»).

Оригінальну частину ірландських паремій становлять так звані тріади, «троїсті прислів'я», побудовані за принципом: «трьох найкращих...», «трьох найгірших...»,

«трое, яких треба стеретися...» тощо. Це цілий окремий піджанр в прислів'ях Ірландії. Загалом для світового фольклору прислівні тріади не дивина, однак помітного розповсюдження вони ніде у світі не набули — окрім Ірландії та ще Уельсу, де живуть валлійці, етнічні родичі ірландців-кельтів. Про причини надзвичайного у свій час поширення ірландських прислів'їв-тріад різно висловлюються фольклористи, але одне певне, що започаткувалася ця традиція ще в дохристиянській Ірландії, отже, зовсім безвідносно до релігійної символіки «тріяди». У найкращих своїх взірцях тріади — винахідливий уявою і глибинний думкою підрозділ народної творчості, зокрема у тих випадках, коли відкривають цікаві аналогії, вказують на спільність начебто несумісних явищ, коли третій елемент тріади містить несподіваний логічний або й алогічний поворот («Три різновиди чоловіків, що не розуміють жінок: молоді, старі й середнього віку»; «Трое, що ніколи не знають спочинку: крутий водоспад, видра і нечистий з пекла»; «Трое найвеселіших на світі: у кішки кошеня, у кози козеня і молода вдова»).

Як і в інших народів, в ірландців є сотні, так би мовити, «інтернаціональних» прислів'їв (скажімо, давньоірландське: «Дарованому коневі зубів не лічать» — має дослівні відповідники мало не в усіх європейських мовах). Найбільше таких спільних прислів'їв у споріднених кельтських мовах — особливо у гельській (мові шотландських горангелів) та валлійській. Інколи ця спільність — наслідок давніх запозичень, у першу чергу з латини. До таких універсально вживаних прислів'їв ірландці люблять додавати емоційні, часом іронічно-гумористичні коментарі («Врода — це тільки зверху, але ж ніхто не хоче втопитися»).

Звивистим і трудним був шлях ірландської народної афористики до сучасності. Тривалий процес масового переходу ірландців на англійську мову супроводився й активним перевтіленням ірландського фольклору — у тому числі й прислів'їв та приказок, якими так щедро послуговуються у своєму повсякденні прості ірландці, — у новій мовній оболонці. При цьому нерідко ірландські

прислів'я знаходили для себе в англійській мові досконалу художню форму, зберігали оригінальний колорит, образність, структуру, багатючий звукопис, властиві колишньому першотворові. Проте не обійшлося і без втрат — і якісних, і кількісних (адже ірландська та англійська мова належать до дуже далеких мовних груп). «Жодна країна у світі не відірвана так від свого минулого, як Ірландія», — з гіркотою констатував у цьому зв'язку Френк О'Коннор, видатний ірландський прозаїк і інтерпретатор давньої ірландської поезії англійською мовою.

Варто нагадати, яку неоціненну роль відіграв і відіграє художній переклад у національному відродженні Ірландії XIX—XX сторіч як міст між минулим і сучасним рідного народу, що пов'язує обірвані традиції, єднає покоління. Так і прислів'я та приказки, цей наймініатюрніший і найжиттєвіший жанр фольклору — поряд з іншими його жанрами — стали своєрідними зв'язковими між різними епохами в житті народу Ірландії. Перша друкована добірка ірландських прислів'їв з'явилася тільки 1831 року в Лондоні (друкувати книжки ірландською

мовою взагалі довгий час заборонялося). Зате в наступні півтора сторіччя розгорнулася досить плідна робота на ниві ірландської фольклористики. Цілий ряд збірок прислів'їв та приказок видано уже в XX сторіччі, серед них і такі, що налічують по кілька тисяч одиниць. Проте більш-менш повного зібрання народної афористики різних періодів і з різних регіонів країни (в тому числі й з англійської мови Ольстеру з її локальними відмінностями) досі поки що немає, а видання ірландською мовою найчастіше виходять без паралельних англійських текстів. Звідси ясно, як ще багато треба попрацювати дослідникам і популяризаторам ірландських прислів'їв, щоб повернути народові його ж такі духовні цінності, щоб слово справді було «привітніше над усі скарби світу».

Переважна більшість вміщених у нашій збірці прислів'їв походить з ірландської мови; майже всі вони вживаються нині й по-англійському. При доборі їх перевагу віддано більш самобутнім, колоритнішим зразкам прислів'їв, — таким, що виражають загальнолюдський досвід у національному освітленні.

пр
сь
збе
ніс
вля
те
і кі
ськ
мов
віді
Ірл
цьо
ірла
даве
мовс
Вар
відіг
у н
XIX-
і суч
обірк
і пре
тюрні
клору
ми —
різним
Перш
присл
Лондо

Переклад здійснено в основному за та-
кими джерелами: «Збірник ірландських
прислів'їв» (Дублін, 1922), «Прислів'я
та приказки Ірландії» (Дублін, 1978),
«Перлини ірландської мудрості» (Дуб-
лін, 1980), «Прислів'я різних народів»
(Лондон, 1938), «Гумор Ірландії» (Лон-
дон, 1894), «Тріади Ірландії» (Дублін,
1906).

Ростислав ДОЦЕНКО

Доброго вчинку не відкладай

Правда і тоді стоїть, як усе впаде.

○

Істина говорить,
навіть коли язик неживий.

○

Істина гірка, але ніколи не ганебна.

○

Бува й так, що правда гірка,
а брехня смаковита.

○

Перше справедливість,
потім великодушність.

○

В домі правосуддя
веселоцям не місце.

○

За мир варто й заплатити.

Нема краще як замирення.

○

Краще мир, ніж навіть легка війна.

○

Краще червоне вино,
ніж червона кров.

○

Краще скінчити бенкет,
ніж почати бійку.

○

Не бий, поки не припече.

○

Краще хвилинка переговорів,
як тиждень бійки.

○

Не кукурікай, поки не вийшов з лісу.

○

Ліпше долоню терпіти,
ніж кулака уздріти.

Краще битись і програти,
ніж зовсім руки не піднімати.

°

Той, хто б'ється й утікає,
завтра знов до бійки встряває.

°

Дужий може, коли хоче,
слабосилий — коли випадає.

°

Найдовше живе не найдужчий.

°

У кого найтвердіша вдача,
до того найчастіш і сікаються.

°

Де сила видніє, там вона і міцніє.

°

Сильна воля м'язам не піддатна.

°

Піднімають зайця малі собаки,
а беруть великі.

°

Один — ще не військо.

Краще добрий відступ,
ніж погана оборона.

°

Спритність краще від сили.

°

Сила не вічна.

°

І найбільша війна
кінчається миром.

°

Сміливець ніколи не розгублюється.

°

Відважний рідко програє.

°

Ти сміливець,
як ніхто твого страху не знає.

°

Один сміливець —
це вже більшість.

Сміливий, як Фінн Маккул
(герой ірландського епосу).

○

Кожен пес хоробрій
під своїм порогом.

○

Жвавий, як торба бліх.

○

Часом, щоб жити,
треба більшої хоробрості,
ніж щоб умерти.

○

Пильність стинає голову небезпеці.

○

Тином обгородився,
то й сусіди добрі.

○

Легко боронитись,
коли тільки галуззям кидаються.

○

На полі бою і хороброму,
і боягузові одна міра випробування.

Страх добре підострожувє, як і гнів.

○

Бажання дужче від страху.

○

Страх гірший від бійки.

○

Трясється, мов пес у мокрому мішку.

○

Раз покусаний — двічі полохливий.

○

Не злочин той удар, якого не було.

○

Не хвались тим ударом,
якого не завдав.

○

М'ясна юшка тихенько кипить,
а вівсянка голосно булькотить.

○

Велич має скромність.

○

Подвиг сам себе прославить.

Справжні коштовності не брязкотять.

°

Хоч і довгий час будеш поза домом,
не принеси поганої вістки про себе.

°

Справжня цінність
коштовної обгортки не потребує.

°

Слава триваліша від життя.

°

Слава мертва, коли вона збанкрутіла.

°

Краще смертю полягти,
ніж ганьби зазнати.

°

Можна жити, втративши життя,
але не можна жити, втративши честь.

°

Чесним стати важче, ніж багатим.

°

Краще характер мати, ніж статки.

Честь дорожча від золота.

°

Добро завжди вчасне.

°

Добро добро й родить.

°

Доброчинство починається з дому.

°

Доброго вчинку не відкладай.

°

Добро ще й кращає,
коли його чиниш.

°

Якщо добро є в душі,
то воно покажеться.

°

Чини добро й перед лицем зла.

°

Ділись добром,
і добро до тебе вертатиметься.

Краще добре вчинити і похвалитись,
аніж зовсім без доброго вчинку.

○

Добрий той день,
коли твій клунок повен подяк.

○

Нехай твій гнів
сяде разом із сонцем,
але не зійде разом з ним.

○

Коли хочеш частіше з дому виходити,
то мусиш частіше вдома бувати.

○

Зичливості й чесноти
ніколи не забагато.

○

Вибачливий серце до себе прихилиє.

○

Добрий, як золото.

○

Чесний, як сонце.

Краще напівдати,
ніж зовсім відмовити.

○

Кров густіша, ніж вода,
а проливається легше.

○

Собака від кістки не втікатиме.

○

Про себе не говори ні доброго,
ні поганого.

○

Найважчий колос
найнижче хилиться.

○

Красу пізнаєш,
коли з нею поживеш.

○

При гарному пір'ї й пташки гарні.

○

Рідну землю кожен хвалить.

У себе на батьківщині
довго живе́ться.

Хай зійде на нас ласка господня,
і хай буде даровано нам померти
в Ірландії.

Нема вогнища над домашнє вогнище.

Ірландія була б расм, якби не було
в ній католиків і протестантів.

Пані Таланиха не дуже накидає
оком на ірландців.

Хоч і бідна, але моя.

Земля і коні ірландському серцеві
найдорожчі.

Люди відходять,
а пагорби лишаються.

Шукай землі обітованої —
таж вона ген за горою.

Краще жалкувати,
та на місці зостатись,
а́ніж жалкувати
й світ за очі податись.

Під кожною шпалою в Англії
лежить по ірландцю.

Хай добра новина до нас лицем,
а лиха — спиною!

Щоб ти мав сили за трьох
у своїй дорозі!

Нехай дах над нами ніколи не впаде,
а друзі, що зібрались під ним,
ніколи не посваряться!

Щоб лікарєва тїнь ніколи
на твою правицю не впала!

Щоб ти доти не вмирав,
доки не побачиш власного похорону!

○

За мокру ніч і за сухий ранок!

○

За легке серце і за важку руку!

○

За відсутніх друзів
і двічі за відсутніх ворогів!

○

Люди живуть один у одного в тіні.

○

Люди часто стрічаються,
але гори — ніколи.

○

Допоміг кульгавому псові
через перелаз перебратись.

○

Краще мала допомога,
як велика жалість.

○

Засмаж рожна мені, а я тобі.

Герлига хоч крива,
та завдяки їй спина пряма.

○

Поганий той вітер,
що нікому не в догоду.

○

Щоб пізнати людину,
треба з нею в одному домі пожити.

○

Перше ніж сідати,
вибери собі товариство.

○

Спільне ремесло людей єднає.

○

Найбільша поміч — це поміч,
і найменша — теж поміч.

○

Удвох і дорога коротшає.

○

Не помагай мені встати,
поки я не впав.

П
дс Підохота — дві третини допомоги.

3. Коли посланець холодний,
то й відповідь така сама.

3 Нахилийся з тим деревом,
що нахилиється з тобою.

3
і Навіть гризотня краща
від самотності.

1 Удар одного молота легкий.

і Ради компанії собаки
й до церкви ходять.

Одному псові ніяк гризтися.

Вогонь і ключчя —
небезпечні товариші.

Лугові кожна травинка додає зелені.

Коли всі вдарились бігти,
пора й тобі неквапом рушати.

Краще сам з собою розмовляй,
ніж з лихими людьми.

Із собаками поведешся —
навчишся кусатись.

Як хочеш у товаристві бути,
то будь у доброму.

Найсамотніший той,
хто у гурті самотній.

Хочеш бути на самоті — перевір,
чи нема шпарки у віконниці.

Мені він так потрібен, як галас,
коли голова болить.

У постійній компанії
привітність вичерпується.

Дружба — це любов,
тільки без колотнечі,
що буває в любові.

°

Найкращий спосіб завести
приятелів — частіше стрічатись,
найкращий спосіб їх утримати —
рідше бачитись.

°

Нема ворожнечі прикришої,
як між друзями.

°

Приятелю з ким хочеш,
тільки зважай,
з якого боку твій хліб намащений.

°

Друзі краді від золота.

°

Око приятеля — добре дзеркало.

°

Краще стриманість друга,
ніж лагідність ворога.

Дружба добра,
тільки розлука болісна.

°

У другові упевнився до того,
як припече.

°

У скруті друзі пізнаються.

°

Я не бачив тебе
цілий місяць неділь.

°

Добре слово у суді краще,
ніж гріш у гаманці.

°

Любин льоху —
люби і поросят її.

°

Коли друга можна купити,
його не варто купувати.

°

Порахунки — кінець приязні.

Ще ніколи не було старого капця,
щоб до пари йому не знайшлася
стара панчоха.

°

Хоч яка паршива вівця в отарі,
а й та хоче товариша.

°

Розумний послухає ради.

°

Погано нехтувати радою,
але в тисячу разів гірше слухати
кожну раду.

°

Людина часто поганий радник
сама собі і добрий радник іншим.

°

Кожен радником,
доки не почне злоститись.

°

Скажи слово чи два,
а як не послухають,
відійди геть.

Нема такої ради,
що не придалася б самому радникові.

°

Кому рада не любя,
на того чекає згуба.

°

Бува, і дурень дасть слухну раду.

°

Кіт сам собі найкращий радник.

°

Ученість краще, ніж дім і землі.

°

Учений і півслова розуміє.

°

Розуму з віком набувають.

°

Розум від поради кращає.

°

Хто питає,
той на півдорозі до розуму.

Розпитування —
двері до знання.

°

У мудрої голови рот закритий.

°

Здоровий глузд не менш важить,
як їжа.

°

Нема розумного, щоб без вади.

°

Одне око в кутку більш видюще,
ніж двоє очей, що бігають по хаті.

°

Розум добре напочатку, та краще —
в кінці.

°

Розум робить бідного королем,
кволого — дужим, а дурника —
тямущим.

°

Розум кожного —
осібне царство.

Не тягар для людини — одяг,
для коня — вуздечка, для вівці —
вовна, а для тіла — розум.

○

Тямуций швидше зараз розбереться,
ніж завтра.

○

Тверезий глузд ногами у минуле
вгруз.

○

Розум з досвіду краще,
ніж два розуми з науки.

○

Інших навчаємо з піснею,
а самі вчимося з мукою.

○

Хто вперше користується зубами
мудрості, той відкушує більше,
ніж може пережувати.

○

Ірландець бачить вигоду,
коли вже лихо спіткало.

Перший крок до мудрості —
вважати на другу думку.

○

Якщо ти виликувався
від поблажливості,
то від розуму не загинеш.

○

Без навчання мало досягнеш.

○

Хоч до школи й не ходив,
а з грамотними стрічався.

○

Що кожен знає,
те ледве чи й варт знаття.

○

Який пожиток з книжки невченому!

○

Перо могутніше від меча,—
але тільки в умілій руці.

○

Вчитись ніколи не пізно,
якщо добре взятись.

Наука — легкий тягар.

°

Недоук нічого не навчиться,
почавши з кінця книжки.

°

Не починай навчати дітей,
поки дорослі не навчилися.

°

Щоб чогось навчитись,
треба чимось поплатитись.

°

Найкращого лошака найтяжче
й виїжджати.

°

Книжку то я маю,
та читва не здолаю.

°

Книжка для сліпого
нічого не варта.

°

На незнаній стежці
кожен крок повільний.

Сліпий на кольорах не знається.

°

Неосвічений король —
коронований осел.

°

Багата та сім'я, в якій пероби нема.

°

Перша нитка ще не пряжа.

°

Початок — це третина роботи.

°

Без праці вигод не видати.

°

Роби свою роботу
й споживай свої плоди.

°

Хортові їжу ноги приносять.

°

Гора — це добра гірчиця.

°

Як не рибу ловить, то сіті латає.

Де гній, там і гроші.

○

Ранній вставач своє діло впорас.

○

Вчасний стібок за два йде.

○

Мудрий той,
до кого думка завчасу приходить.

○

Один позирк загодя краще,
ніж три опісля.

○

Опісля воно все зрозуміле.

○

Приплив млявого не чекає.

○

Пильнуй, щоб трава під ногами
в тебе не росла.

○

Соромливий щастя не добіжить.

Відклав на завтра —
відклав назавжди.

○

Відкладання — негодяще діло.

○

Обгородив поле, як усе витовкли.

○

Краще сьогодні, ніж завтра вранці.

○

Вечір швидший за ранок.

○

Той робить добре, хто робить швидко.

○

Ліпше із соломи вузли вити,
ніж байдики бити.

○

Марудний сам собі клопоту напитує.

○

Хоч який був високий твій дід,
а ти маєш сам свого росту доходити.

Як час і терпіння,
то равлик і до Америки добереться.

○

Коли точиш косу, це не зволікання.

○

Неквапливий кінь
до млина добирається.

○

Повільний гончак часто вдатний.

○

Найдужче квапиться —
найбільше й бариться.

○

Поспіх і дбайливість не у згоді.

○

Хто створив час,
той створив його достатньо.

○

Свій поспіх у кулаці тримай.

○

Що більший поспіх,
то менший пожиток.

Спішить, як на полюванні.

○

Зміна роботи — спочинок.

○

Мороки чимало,
поки з гіркого терносливу
вийде солодке варення.

○

Як довго збивати, то погане масло.

○

Від швидкого варива
ще швидша болячка.

○

Щоб горіха з'їсти,
його треба розлуцтити.

○

Бог тим помагає,
що самі рук не складають.

○

Від роботи ще ніхто не вмер,
але часто забави — найкращі ліки.

Проліски у самій хащі ростуть.

○

Ніч своєї пори не пропускає.

○

Корова не приведе теляти,
поки не настане пора.

○

Як в'язальниця втомиться,
у дитяти не буде новенької шапочки.

○

Хто при ділі, тому й час допомагає.

○

Молодець, хто може вибрати
півторфовища за дня і побілити
повітку поночі.

○

Працюй так, щоб вогонь поза шкірою,
і ніколи не будеш без вогню
в коминку.

○

Краще вподобати те, що робиш,
ніж робити те, що вподобав.

Працюй, поки сила,
гуляй, поки неміч.

○

Нема чого боятись вітру,
коли сіно в копицях.

○

Камінь у русі мохом не поростає.

○

Роботу не хто як їжа виконує.

○

Робота хвалить людину.

○

Хто не працює на себе,
той працюватиме на інших.

○

Від господарєвого ока м'ясо наростає
у коня на ребрах.

○

Господарєве око —
найкраща скребниця для коня.

○

Око те й помітить, до чого звикло.

Коли хочеш форель мати,
вважай, куди потік плине.

°

Своя робота кожного й просвітить.

°

Нога, не ступнувши,
нічого й не спіткає.

°

Коли охота до роботи, ноги легкі.

°

Не забувай про босі ноги.

°

Низькому коневі легко й гриву
розчісувати.

°

Краще пізно орати,
ніж зовсім не орати.

°

Найкраще на своєму ділі
розуміється той, хто знає,
що можна й пропустити.

Муляр, що поклав п'ятдесят цеглин,
помре не раніше, ніж той,
що поклав двадцять.

°

Частіш застуда від пропотілих
модних шат, ніж від поту на чолі.

°

Ретельна праця й пильне дбання
лихо відвертають.

°

Що довше лососі плаває,
то менше втомлюється.

°

Стоячи на місці, не дізнаєшся,
що за поворотом.

°

Легко загубити слід,
коли з місця не рушаєш.

°

Спить заячим сном:
з одним оком заплющеним.

Ніщо так швидко не росте на світі,
як роки й робота.

○

Піт на чолі кожного опікає.

○

Помий так посуд, щоб блищав,
як котяче око під ліжком.

○

Знання приходить
з роботою.

○

Ремесло дорожче від спадку.

○

Незнане ремесло —
як ворог.

○

І погане ремесло
краще від неробства.

○

Ремесло підупадає,
якщо його ніхто не переймає.

І раз невлad, і два невлad,
лиш за третім разом добрий хват.

°

Кожен гончак — щеня,
поки на полюванні не побува.

°

Не спробувавши, ніхто не знає,
на що здатний.

°

На охочого коня кожен з ношею.

°

Що ширша спина, то важча ноша.

°

Як постійно нести,
то й кіт важкий.

°

Коли далеко нести,
ягня важке, як вівця.

°

Цього й чорт не зробить,
хіба що нап'ється.

Слід від руки лишиться,
але не сама рука.

°

Замки будовано камінь по каменю.

°

Каганець засвічуй,
поки темрява не впала.

°

Не витрушуй сміття з торби,
поки не впевнився,
що там нема персня.

°

Краще замок, ніж підозра.

°

То не риба, поки вона не на березі.

°

Не звертайся до ніг,
поки голова жива.

°

Не звертай з битого шляху
навпростець.

Продай корову, купи вівцю,
але ніколи не лишайся
без доброго коня.

Диво дивне — дим без вогню,
вогонь без людей.

Що холоду не впускає,
те й тепла не випустить.

Пропущена петля діркою робиться.

Гілки тільки там, де дерево впало.

Хто біжить, той і падає.

Ні порожній мішок не може стояти,
ані здохлий кіт — ходити.

Рука тільки туди йде, куди й нога.

Не став легке перед трудним.

Будь-що можна знайти лише там,
де воно є.

У ділі кінець хвали.

Вечір — добрий пророк.

Людина пізнається ввечері.

Хвали берег, коли до нього дістався.

Хвали брід, коли його знайшов.

Хвали збіжжя на полі,
а не зелене колосся.

Що прочанин приніс у Рим,
те й з Рима винесе.

Коли сусідів дім горить, гляди,
щоб і твій не загорівся.

Пішовши вбрід, краще з середини
вернутись, ніж далі у потоці
захлинутись.

○

Краще певність мати,
щоб не жалкувати.

○

Краще «так», аніж «хто зна».

○

М'яча вдаряй на підскоку.

○

Збирай мед, поки час.

○

Коли твоя рука у собаки в пащі,
витягай її обережно.

○

Як хапаєш свиню, то за задню ногу.

○

Будь перший у лісі,
але останній у болоті;
будь позад коваля,
але перед мірошником.

Перше на річку подивись,
а тоді на пором сідай.

○

Уникай небезпеки,
і вона уникатиме тебе.

○

Подумай перше ніж казати
і подивись перше ніж стрибати.

○

У вітряний день
хати очеретом не криють.

○

У негоду хату крити — невигода.

○

Не показуй зубів,
як не можеш куснути.

○

Не бач усього, що бачиш,
і не чуй усього, що чуєш.

○

Не приніс чистої води —
не виливай брудної.

Шовковою вуздечкою
дикого коня не вкоськаєш.

В хаті на підлозі
плавати не навчишся.

Будь лагідний з ними, ідучи вгору:
ти можеш зустріти їх, ідучи вниз.

Змагання на канаті не виграєш,
черкнувши по канату ножем.

Хоч я й закладусь на приборі,
він мене не послухає.

Якщо не розтринькав,
нежонатим будиши,
то й сімейним ставши, не роздаєш.

Не довіряй лихвареві гаманця,
а марнотратниці — серця.

Пес, що ховає кістку,
або мав добру їжу,
або чув добру раду.

Свої помилки виправляй,
дивлячись на чужі.

Як землю купуєш,
перше ногами її зміряй.

Не простягай руку задалеко,
бо не зможеш назад забрати.

Плаща розстеляй,
наскільки його стає.

Оборудку з гаманцем узгоджуй.

Не ходи на ярмарок без діла.

Скриню треба спорознати,
перше ніж знов наповнювати.

Не вистромляй язика з рота,
а пальця з черевика.

°

Не варто пхатись у розчинені двері.

°

Не міняй коня серед річки.

°

Не берись ходити,
поки не навчився повзати.

°

Нова мітла краще хату заміта.

°

Чия корова, того й теля.

°

З іскри полум'я розгоряється.

°

Червоний жар легко й роздмухати.

°

Як спалив свічку,
пали й недогарок.

Береш велику картоплину —
бери й малу.

°

Холодний попіл дарма роздувати.

°

Як багаття погасло,
даремно його шурувати.

°

Не може бути кулик водночас
на двох берегах.

°

Не можна зараз свистати
й м'ясо жувати.

°

Не можна водночас бігти й гавкати.

°

Не можна так,
щоб тобі і сироватка, і кисляк.

°

Коли вже розбив кригу,
то скоро й води набирати.

Прямої борозни в кривому полі
не прокладеш.

°

Не приходив би на цей світ,
то не пішов би й на той.

°

Глядачі — це теж грачі.

°

Колеса голіруч не зупинити.

°

З голих стегон
важко штани стягнути.

°

З мішка тільки те й візьмеш,
що в ньому є.

°

На судні лише те, на що місця стає.

°

Мед солодкий,
та з шипшини його не злижеш.

З піску мотузки не зеукаєш.

°

З kota — хіба тільки шкура.

°

Не шукай вовни в цаповій оборі.

°

З котячого молока сметани не буде.

°

Важко вигнати зайця з-під куща,
коли там його нема.

°

Жени щодуху, а як упадеш,
не гай часу на вставання — мчи далі.

°

От де бритва —
і мишу поголить не розбудивши.

°

Час — добрий оповідач.

°

Час приносить
найприємніші спогади.

Не дуже квапся убивати час.

Витрачай мої гроші,
але не витрачай мого часу.

Коли яблуко доспіє, воно упаде.

Листя падає до підніжжя дерева.

Посудина свою міру знає.

Забагато чогось —
все одно що нічого.

Найкращий рік — їмкста зима,
морозяна весна, мінливе літо
і сонячні жнива.

Узимку молоко йде корові у роги.

Мороз — вістун багнюки.

Два дні навесні —
як десять день у жнива.

Весняний день дуже мінливий.

М'якстий квітень
дає молоко коровам і вівцям.

І найзеленіший ліс скине свій цвіт.

Довге, як дощовита неділя,
і похмуре, як дощовитий великдень.

Не буває таких жнив,
щоб згодом не прийшла весна
їх спожити.

Немов мачушин подих у повітрі чути.

Такий день,
що й чорт не пошле свого пса
надвір.

В небі дно провалилося.

Дощ прибиває вітер.

Не раз велика тьма
від малого дощу буває.

Море дало, море й забрало.

То приплив, то відплив —
так і день спливає.

Кожен приплив має свій відплив.

Не один приплив у морі.

Білі квіти цвітуть
у рибалчинім садку (море пініться).

Вечіря веселка —
супокій кораблеві у морі.

Кожна колючка гостра.

Білий кінь завжди білий.

Сухий торф горить яскраво,
та не довго.

Росте вниз,
як коров'ячий хвіст (про щось мале).

Таке велике, як толока у коваля.

Кривий, як баранячий ріг.

Має так багато всякої картоплі
на столі, наче дістав її
з жебракової торби.

Клин сам собою розколює в'язя.

Дуб часто розколюють клином
з його ж таки гілля.

○

Певне, як день.

○

Канчук не покоротшас,
у воді побувавши.

○

Коли схил гори неродючий,
вершина й поготів.

○

Свічка не світить,
поки її не запалять.

○

Не те дерево першим упаде,
що довго хитається.

Той ще не бідний,
хто має світло в очах
і силу в ногах

Щасливцеві — тільки народитись.

○

Як зранку щастить, то й надвечір.

○

Дуже добра пора, як вона ще трива.

○

Талан рідко щоб надовго.

○

Хоч який довгий день, а ніч настане.

○

Все добре кінець має.

○

Нема щастя без дрібки горя.

○

Фортуна добра штука,
але треба її знайти.

Він щоразу в полі,
коли талан на дорозі.

○

Талан краще, ніж раннє вставання.

○

Талан дурневі випадає.

○

Часто вроді — безталання,
а бридоті — талан.

○

Як добре припече,
то й бабця побіжить.

○

Життя — чудне створіння.

○

Життя — лиш туман.

○

Бува, й зернина цілою вийде
з-під жорна.

○

Довгий дощ — і погожа година довга.

Бува, добрий чоловік
і на кізяку послизнється.

○

Кому щастить у малому,
щастить і в великому.

○

Човен і другий бік має.

○

Бог милостивий,
але в човні не танцюй.

○

Чого мало, те й смакує.

○

Чого не з'їли і не вкрали,
те знайдеться.

○

Яблука знову виростуть.

○

Чого не маєш, того й не забракне.

○

В кого сили нема,
той мусить меткий бути.

Нема такого поганого,
щоб не могло стати ще гіршим.

Добрий талан дасть і добре вино.

Настане день і для невдахи.

І бог помилки допустився —
дозволив помилкам траплятись.

Найяскравіше сонце після дощу.

Дістав удвічі дешевше,
ніж задарма.

Добрий вершник, хто верхи на землі.

За усмішкою часто сльоза прихована.

У безсилля часто й усмішка
силувана.

Найкраще, коли б ані поміщиків,
ані оренд.

Пес нічого не має,
а рідко буває невдоволений.

Один дощ у посуху —
що коник раз плюнув.

Простуй дорогою у рай,
але у карту пекла заглядай.

З чортом не вітайся,
поки його не стрінеш.

На шляху до раю
багато дорожніх знаків,
тільки мало світла вночі.

Вітер у будь-кого
шапку може зірвати.

Від найбільшої зливи
найзеленіша трава.

Заповіття хвалять, коли вдатне,
і гудять, коли безуспішне.

Не буває такого голоду,
щоб не знайшлося чим його
заспокоїти.

Не всі ж яблука у мішку гнилі.

Дощ не без кінця.

Не все те загинуло,
що повідь затопила.

Нема такої повені, щоб не зійшла.

Коли зачинені одні двері,
мусять відчинитися інші.

Людина знаходить утіху в горі
й гіркоту в успіхові.

Диво триває тільки дев'ять днів,
а потім очі у щеняти розплющуються.

Якби кіт мав масничку,
то б раз у раз стромляв туди лапу.

Хто вродився для шибениці,
той води не боїться.

Хто зна, чия шкура першою
з крокви буде звисати —
чи старої вівці, чи молодого ягняти.

І ніч, і день такі самі завдовжки,
як і раніше були.

У морі є ще й краща риба, ніж та,
яку зловили.

Що довго триває, неминуче остигає.

Навіть добрий кінь без кінця
не біжить.

Не щодня таткові нагода
вбити оленя.

Тут казанкові й кінець,
коли дно продірявилось.

Краще пізно, ніж занадто пізно.

Краще те добро, що є,
аніж удвічі більше того добра,
що було.

Краще пів-урожаю,
ніж зовсім недорід.

Краще трохи мати,
ніж багато пожадати.

Коли маси удосталь,
більшого й не жадай.

Форель у казанку ліпша
від лосося в морі.

Краще горобець у руці,
як журавель в обіцянці.

Волосина на голові
вартіша двох на гребінці.

Пташина в руці
вартіша двох у кущах.

Краще бути рудим,
ніж зовсім без голови.

Краще трошки посидіти,
ніж довго постояти.

Добрий біг кращий
від поганого стояння.

Хай уже убозтво, як нещастя.

Краще малий вогник, що гріє,
ніж великий, що пече.

Краще верхи на цанові,
ніж на своїх двох.

Краще на ослі, що везе,
ніж на баскому коні, що скидає.

Путівець кривий чи прямий,
а гостинцем ближче.

Хто ввесь світ обійшов, той казав,
що битий шлях найкоротший.

Кролик на тому жирує,
що заєць прогавить.

Кіт не спить на собачій скибці.

Добрий пунш незле п'ється і з чарки,
й зі склянки.

Не плутай цапиної бороди
з кобилячим хвостом.

О, це кінь іншої масті!

Життя дороге мені,
як сказав кравець,
втікши від гусака.

Що одному м'ясо,
те іншому отрута.

Впасти легше, ніж підвестись.

Корабель часом тоне і в гавані.

Шкода, хто втопився в бурю,
бо після дощу ясне сонце.

Найтемніша година —
найближче до світанку.

Води не забракне,
поки криниця не висохне.

Що кінь на скелі,
що корова в болоті —
обоє у небезпеці.

Не так воно ведеться, як здається.

Кіт між двома хатами,
кролик між двома норами —
обоє найжвавіші.

Чи з того боку, чи з сього боку —
річка однакова завширшки.

Пара добрих підшов
варта двох пар халяв.

Що складена долоня,
що кулак — різниця невелика.

Дзьоб у гуски не довший,
ніж у гусака.

Піти до міста й повернутися
звідти — не одне й те саме.

Що вийти, а що ввійти — не те саме.

З широким океаном важко змагатись.

На одному крилі птах не літає.

Не сподівайся більшого, ніж вартий.

Хто переміг, хто програв,
а миротворцеві дісталося.

Хто сидить на паркані,
найкраще на всьому знається.

Хто може свою волю чинити —
король.

Біля власного вогнища
кожен сам собі старший.

Кожен павук
собі клубок ниток пряде.

Кожен по-своєму з глузду з'їжджає.

Краючи власного буханця,
ніколи голоду не знаєш.

У кого вода й торф на обійсті,
той сам собі пан.

Власну кульгавість мусиш терпіти.

Або свій вогонь май,
або від сонця тепла сподівайсь.

Кіт муркоче задля власної втіхи.

Щоб бути собою, себе треба знати.

Кожна людина на свій смак.

Кожен кульга на свій лад танцює.

Від горя нема ліку,
як тільки під ноги його збити.

Останнє горе — найважче.

З чортового дому та в дияволів.

З пательні та в огонь.

Чи померти, чи життя загубити —
різниця мала.

Добре, що лихо йде одне по одному,
а не всі водночас.

Клопіт у кожній хаті,
а часом то й на вулиці.

Коли все тебе дратує,
кіт найбільше й винен.

Гіркі ті сльози, які видно,
ще гіркіші — яких не видно.

Щоб з бідю спіткатися,
не треба й за околицю виходити.

Тільки згадай про нещастя,
як воно вже й тут.

Ірландський достаток —
це вода у коші.

Він такий нужденний,
що в піст пігті гризе.

На кожному дереві досить сушняка,
щоб те дерево спалити.

Нещастя пересторог не посилає.

Оце лихо —
самому вирізати на себе різку!

Індик ніколи не голосує за те,
щоб різдво настало швидше.

Щасливець: на кожному куці має
по рам'ю.

За клопотом і добрість маліє.

На брудних дверях
і бляшаний молоток сятиме.

Уяві багато що бачиться
сріблом підбите.

Щастя струмочком, а лихо потоком.

Мати біди — з комарине крило
завбільшки.

Бідакові жувати тверді окрушки.

Не раз добрий чоловік
тільки драні штани й має.

Кожен хазяїном,
поки боргів не має.

Через холодні стіни й жінка бурчить.

Ні до чого встромляти руку
в порожню кипеню.

Бідному завжди дітей мало.

Потреба — добрий провідник.

Як чиста і ціла, то й бідна одежа сій.

Голому хоч би й яку одежину.

Кого довго вдома нема,
того й обід захолов.

Гракові те припаде, що він призбере.

Кожен привітний,
поки корова не забреде на його город.

Вигод не оціниш, як злиднів не знав.

Порожня клуни
може й без покрівлі бути.

Кому черевик муляє, той думає,
що весь світ тісний.

Мало втіхи —
перелицьовувати брудну сорочку.

Нужда журбу родить.

Бідному й халуна дорога.

Бідний і малому радий.

○

Злодій жебракові не страшний.

○

Безмастний власності не втратить.

○

Бідний, як ірландець.

○

До малої хатини — широкі двері.

○

Як у лахманах, то бодай у зручних.

○

Має сорок п'ять способів,
як надягати свою куцину.

○

Бездомному ніхто не рідня.

○

У багатстві багато друзів,
у злиднях нема й родичів.

Поки ти багач, друзів повно в хаті,
а як зубожів — їх і не видати.

○

Що більша дірка, то більша латка.

○

Легко прийшло — легко пішло,
але біда, коли доводиться збувати
тяжко здобуте.

○

Що з того, що маєш пса,
коли сам свою вівцю стережеш!

○

Як у нього курка почне нести
качині яйця, то каченята
потопляться.

○

Посіє овес, а виростає ріпа.

○

Хто живе бідно, у того вади видно.

○

Поганяє батою чужого коня.

Хто носить взуття, найкраще зна,
де муляє.

Хто б не пив, а Донел має платити.

Як бідак, то й говорить він не так:
кожне його слово не до речі.

У бідного чоловіка й весілля бідне.

Хто вгорі — за того п'ють,
хто внизу — того товчуть.

Будь твердий у скруті.

Терплячість — як любов:
лиш той її знає, хто її має.

Чекальникові час довго тягнеться.

Хто жде небіжчикових черевиків,
тому час довгий.

Біда тому,
хто чекає до останнього дня.

Хто жде погожого дня,
той діждеться.

Коли нещастя найбільше,
полегкість найближче.

Надія — лікар кожного нещастя.

Надія втішає знеможене серце.

Добра надія краща від лихого наміру.

Живи, конячко, — виросте й травичка.

Не зжерли ще собаки кінця року.

Найприкріша зустріч
не з рудою жінкою,
а зі своїм кредитором.

Позичаєш — журбу накликаєш.

Позичений час користі не дає.

Ліпше старий капелюх,
ніж позичений.

Позичками від старця
не розбагатієш.

Не позичай того,
чого не потребуєш.

Коли треба в когось позичати,
то не думай, що воно потрібне.

Хто позички шукати прийшов,
того не вітають.

У позиченого коня тверді копита.

Боргу боргом не сплачують.

Краще давні борги,
ніж давня ворожнеча.

Забудькуватістю боргів не сплатиш.

Обіцянка — це борг.

Скупе позичання — щедre повчання.

Дарунки приймай, зітхаючи,
бо за них доведеться платити.

У мельника свині жирні,
та бозна з чийого харчу.

Честь важче зберегти,
ніж заможності досягти.

Де багатство, там і лихо.

Він аж протух від грошей.

Від важкого гаманця важко на серці.

Свиня у хліві не знається із свинею,
що йде дорогою.

Мокрий рот сухого не розуміє.

Велике черево щедрим не буває.

На порозі багачького дому слизько.

Не плач перед тим, хто не має жалю.

Не світи тілом перед тим,
хто не дасть тобі одєжини.

Родичання з багачами
часто до великої біди призводить.

Двом хазяям не догодиш.

На чужій вулиці
кожен сором'язний.

У чужому кутку
твоє око невидюще.

Хто у черевиках, той не вважає,
куди ногу ставить.

Коли маєш гуску, то матимеш іще.

Дрібні витрати
все багатство пожирають.

До суду йдеш —
душу залишай удома.

Краще повна халуна,
ніж порожній замок.

На пальці перстень,
а на плечах голо.

Лакея має, а сам жебрає.

○

Пихою не розбагатієш.

○

Багато способів добувати гроші,
а найкращий — берегти їх.

○

Хто гроші гребе, утоми не знає.

○

Затиснутий,
як мідяк у перекупки в кулаці.

○

Усе, що хочеш, віддавай,
тільки гроші і себе в руках тримай.

○

Гроші тільки грошей і варті.

○

За гроші й кобила побіжить.

○

За місяць перед жнивими
купець продає тільки гроші.

Хто каже: «Та нащо ті гроші?!», —
той уже викупив свою ділянку
землі.

○

Де заповіт, там і пересварка.

○

Коли купуєш зайве,
то продаватимеш необхідне.

○

Багатство — непевна підпора.

Що у кістці, те й у мозку

Коли шахраї сваряться,
чесні люди виграють.

Натура через пазурі покаже себе.

Краще порожній дім,
ніж лихий пожиалець.

Хрущ хруща знає.

Тарган таргана пізнає.

Лис на своєму кутку чесний.

Властолюбному золото сля
і глупої ночі.

Честолюбець супокою не знає.

Пишається, як умита свиня.

Пихи не втишиш.

Горе черпають ложкою пихи.

Кому шапка підходить,
той нехай і носить.

Що не любе, того й не чує.

Зачесана голова криві ноги прикрива.

Дорогий костюм не прикрийє бруду
під нігтями.

Добре ім'я людини не від розмірів
її молитовника залежить.

За найвищими квітами —
найшкідливіші бур'яни.

○

Найгостріша шпичка прикрита
найряснішим цвітом.

○

Троянда прикриває колючки.

○

Якщо він має славу чесної людини,
перше вдома у нього побувай,
а тоді йому довіряй.

○

Кіт муркоче, перше ніж дряпнути.

○

Хто обіймає вівтаря,
не завжди обіймає власну жінку.

○

Дехто цілує ті руки,
які волів би відрубати.

○

Якщо одне око у тебе блудяче,
даремно друге до неба звертати.

На порозі всміхається,
а в кухні хмуриться.

○

Мед на кінчику язика,
жорства під язиком.

○

В похвалі суперника
пісок ринить.

○

Нема хитріших лестоців,
як наслідування.

○

Благословення —
часто прокляття навиворіт.

○

Не славослов язиком,
коли жовч під сподом.

○

Ямочка на щоці, чорт у серці.

○

Добрі підшви,
та погані передки.

Не хвали,
щоб не довелося знаходити вади.

Надворі як сонце, а в хаті як будяк.

На вулиці ангел, удома чорт.

Як добрий пройда,
то й у добрій одежі.

Рукою за всіх, а серцем ні за кого.

За цілунком часто шпичка.

Ззовні на більше показує,
ніж насправді варте.

Він і зуби у пилки виговорить.

Ірландець перше ніж відповісти,
сам спитає.

Поліцаєві лиш тоді довірйй,
коли він сім років пролежав
під дерном.

Горе тому,
в кого зрадник сидить за столом.

Сліпий пес на місяць не гавкає.

Зняв такий галас,
що я й власних вух не чую.

Від його лайки й свічка в кухні
гасне.

Від його лайки у залізному казанку
дірка робиться.

Брехунам і політикам
треба доброї пам'яті.

У нього кожна вівця дві голови має.

Брехня ходить тільки на одній нозі.

Брехня — лиш на час.

Йому збрехнути, що коню ступнути.

Від негідника можна вберегтися,
але від брехуна не встережешся.

Він ладен присягтися,
що й вугляр — це канарка.

Він доведе й те,
що папа римський — протестант.

Брехня краще виглядає,
коли свідка має.

Брехня часто далі сягає, ніж правда.

Тасмниця — і зброя, і друг.

Свої тасмниці не кажи й греблі,
поки не глянув по другий її бік.

Це така сама тасмниця, як і те,
що бабуся — буркотуха.

До тебе з однією тасмницею,
від тебе з двома.

Що троє знають, те не тасмниці.

У рівчаків є вуха.

І ліси мають вуха, і обидва боки тину.

Глечик маленький, а вуха довгі.

Підглядач — він же й убивач.

Шепіт ворогу у вухо
лункіший від крику з гори.

Донощика ніщо не виправить:
навіть коли він в ямі лежить,
першу лопату землі
кидай з осторогою.

Ніколи не довіряй злостивцеві.

Від свині тільки рохкання
й сподівайся.

Сама вершки вип'є,
а на кішку зверне.

«У тебе шкіра чорна»,—
дорікнув ворон.

Курка з яйцем
найбільш метушлива.

Коли хочеш,
щоб він чогось не робив,
накажи це йому зробити.

Слова: «Ти мусиш» — батьки слів:
«Я не хочу».

З тобою і чортів тяжко рівнятись.

Ти мов дріт під напругою,
і не доторкнись.

Оплакуючи небіжчика,
більше неправди кажуть, як на суді.

Краще жменька борошна для живого,
ніж хура співчуття до мертвого.

Мертві не говорять,
але в домі небіжчика багато чого
можна почути.

Програвши, кінь сідло ганить.

Запізнілий кінь вудила винуватить.

Глузування ані до лица людини,
ані до душі.

○

У сколотинах більше грудочок,
ніж поверху плаває.

○

Пронозливий за собою примічає,
а іншим приписує.

○

Повівся, як корова,
що дала повне відро молока,
а тоді перекинула його ногою.

○

Сердитий, як ціла торба котів.

○

Не позивайся з чортом
у пекельному суді.

○

День завше знайде гандж
у нічній роботі.

○

Що часто буває,
великої ціни не має.

Захисток, який дає куш,
лиш тоді помічаєш,
коли куща вже немає.

○

Як живіт повний,
то й сколотини мені гидкі.

○

Коли рука перестас давати,
рот перестас хвалити.

○

Горе тому, хто невдячний хлібові,
який він їсть.

○

Вчить бабцю, як дитя годувати.

○

Ягня вчить свою матір мекати.

○

Однаково — що із стовпом джигу
танцювати, що з тобою клопотом
ділитися.

○

Як два сліпих цапи,
то важко між них вибирати.

Хто негостинно зустрічає,
охоче ради на дорогу вділяє.

Якщо на ночівлю впустишь,
то вже дороги не вкаже.

Дас віхоть соломи,
коли просять віника.

Мавши яйце,
шкаралупою поділитися.

Від зажерливості й мішок рветься.

Еге ж, віддай добро сюди,
а сам у дурнях сиди!

Хто без кінця прохає,
тому без кінця відмовляють.

Приходить, як негода.

Не лизь із своїм серпом на поле,
коли тебе не просять.

Не поламай ноги об табуретку,
якої тобі не підставляли.

Ощадливість — добре проти скрути,
але ж скупердяєм не годиться бути.

Тим, що босі на морозі, співчуйай.
але ж інших задля них не роззувай.

О'Брайєн дарує
і зразу ж за тим жалкує.

Він і з блохи здер би шкіру
й натопив лою.

І яйце з-під журавля вкраде,
і самого журавля.

Скелю травою притрусить
і продасть як копицю сіна.

Це такий гість,
що як піде на весілля,
то й до хрестин досидить.

Такий, що й цукор з твого пушпу
викраде.

Цей чоловік з Клеру такий,
що в одному твоєму вусі спатиме,
а в другому гніздо зів'є.

Прийшов з одною рукою довшою,
ніж друга.

Він ще й не родившись чув,
як гроші дзвякали у матері в кишені.

Горня ще на вогні,
а ти вже за корцем оглядаєшся.

Їсть теля, коли воно ще у корови
в животі.

Він не жмикрут,
а просто хоче все загребти.

Ні про що не дбас,
тільки про свої чотири кістки.

Аби корова, а охочий подоїти
знайдеться.

Пасок з чужої шкіри
дуже гладенький.

Як штани даруєш, не зрізай гудзиків.

Чужа курка несе білі яйця.

У далеких корів довгі роги.

Далекі гори зеленіші, але та,
куди вибираєшся на роботу,
не така крута.

Як далеко,
то кожна оборудка наче вдала.

Чого не можеш мати,
саме те й підходить.

Жаднющому завжди мало.

Завжди перевірай,
чи є хліб під маслом.

Ненажера смаку не знає.

Жаднюга в сім'ї гірше від нужди.

Жадібний собака злизує мед
з колючок.

Він і півпенса вкраде
з зебракової шапки.

Він і яйце тобі дасть,
коли пообіцяєш не розбивати
шкаралупи.

Вона така скупа, що дає котові
жувати м'ясо, аби зберегти собі
вставні зуби.

Такі скупі,
що більші одної риби за раз не дають.

Він і хрестика вкраде
з чоток у каліки.

Дай корівниці сколотин,
але не сподівайся від неї подяки.

Нащо гроші загірбати, як не знаєш,
куди їх дівати?

У скупаря весілля —
картопля з оселедцем.

Стиснутий кулак зустріне тільки
складену долоню.

У квочки з курчатами воло повним
не буває.

Нічого не дав старцеві,
та ще й торбу йому рве.

У нього зуб мудрості
прорізався на материних грудях.

На похороні лихваря
мало хто сльози ллє.

Найголосніш над тим небіжчиком
голосять, що гроші залишив.

Спрага йде за питтям,
а жаль за грішми.

Позичені комусь гроші —
такі вже ж хороші!

Гроші — корінь усякого лиха,
а жадоба — добриво.

Що більше мішок з грішми
роздимається, то дужче серце
стискається.

Він такий, що протиснеться
й між стовбуром та корою.

Як дарує мотузку,
то й зашморг з неї для тебе
скрутить.

Вона й чорта поночі ошукає
і за півгроша дві добрі свічки
придбає.

Він шахрай ще відтоді,
як був коникові по коліна.

Лис гончаків не компанія.

Тихенькі свині все пійло поїли.

○

Принишк, як пес без хвоста.

○

Рідну дитину священник першою
хрестить.

○

Коли є тут курка чи гуска,
то вже певно попові на стіл попаде.

○

Німий піп ніколи парафії не дістане.

○

Поповій свині найбільше вівсянки
дістається.

○

Там були тільки проповідник
і пастор, але гаманця мого не стало.

○

Слова не нагодують ченця.

○

Злодійкуватий, як лисячий писок.

Хто вкрав сокиру, той думас,
що весь світ злодії.

○

Де грабіж, там і грабіжник.

○

Згадай чорта, і він об'явиться.

○

Не згадуй його в один день
з порядною людиною.

○

На хабар спокусьється і камінь.

○

У лисвці кращого гінця нема,
як вона сама.

○

Гнів правди не говорить.

○

Злість ніколи добра не скаже.

○

У сміхові на весь рот гнів видати.

З твоєї честі й цвинної вовни були б
добрі панчохи.

Не до шани, коли кров пролилась.

Ладен видерти собі око,
аби лиш комусь іншому видерти два.

Він у мене почухасться там,
де й не свербить!

Найбільші вороги народу —
дрібні уми дрібних людей.

Краще п'ятдесят ворогів поза домом,
ніж один у домі.

Добре вважай на малі слова
й малих ворогів.

Перше ніж потиснути правцю
ворогові, переконайся,
чи він не лівша.

Стережися, коли ворог
прихильність виявляє.

З ворогом ані в біці не стрічайся,
ані в суді.

До ворога привітайся, але вважай,
куди він зверне в тебе за спиною.

Ненавість і впововину
так не дошкуляє, як нехтування.

Від такої пудної мелодії
і стара корова б здохла.

Надія — це лопата ледачого.

Поля ніколи не зореш,
гортаючи скиби землі в уяві.

Від довгого снання гола спина.

Дозвілля — це випукані байдики.

Лінох завжди каже,
що завтра у нього робота.

Ті, що сходяться для балачок,
ніколи не сходяться для роботи.

Гладкий думас,
що досить потрудився,
йшовши пішки за труною худого.

У ледаря найкращий день — завтра.

Злидні чекають під ворітьми
неробства.

Як нога дармує, то мало напрудеться.

Не тоді господарювати,
як мішок порожній, а тоді,
як він лиш початий.

Нехить легко знайде виправдання.

Здоровило більший, ніж того вартий.

Море судна з вантажем не жде.

Оце «відпочинь» і загубило коня.

Неробство багато що обмізковує.

Повільному гінцеві краще йти
назустріч.

Однією погою підступає,
а другою відступає.

Не тоді йти по лікаря,
коли хворий помер.

Вона нічогенька,
тільки довго роззувається.

В кого жінка петіпаха,
того видно серед гурту.

Котячим хвостом миску витирає.

Коли кінчки нема, для миші танці.

Через одного недбальця
й корабель тоне.

Хто пізно лягає і пізно підводиться,
на схилі віку жебраком робиться.

Нічого й пса тримати,
якщо сам берешся гавкати.

У них кури похилого віку,
бо він узяв собі жінку з міста.

Ледачий, як пес,
що перше ніж гавкне,
зіпреться головою на тил.

Неробство — важкий тягар.

У ледачого кравця довгий стібок.

Шевцева жінка й ковалева кобила
найгірше взуті.

Для вероби зима швидко приходить.

Марудний навесні —
заздрісний восени.

Припало роботи,
як лошакові коло борозни.

Муж за столом і лемішка за роботою.

Навпрошки до їжі
й навкружки до роботи.

Ледачий, як мізинець.

Гріш ціна тій курці,
що й себе не прогодусь.

Кепський той хорт,
що й посвисту не вартий.

Хто рано встає, той, бува,
цілий день проспить.

Загайний, як пізній обід.

Як вузлика не зав'язав,
перший стібок пропав.

Стиснута долоня нічого не візьме.

Стиснутий кулак шуліки не зловить.

Важко забарному псові зловити
зимового зайця.

Чи робив діло, чи смалив тіло —
однаково бог дав неділю.

Брудний той птах,
що власного гнізда не чистить.

Дарма розчиняти ворота нагоди,
коли не знаєш
крізь них дороги.

Якби батько зробив з мене шевця,
усі б ходили босі.

Поганий жнець доброго серпа не має.

Навіть між два щаблі драбини
не влучить.

Цей воротар і власну голову
пропустив би між руками.

Зварити картоплю вона-то
й не тямить, але подас її
до столу знаменито.

Залюбився в свою купу гною
і думає, що це місяць.

○

Кому гнойовище любе,
той смітинок у ньому не бачить.

○

Навіть коротун має довгу тінь
при заході сонця.

○

Такий черевань, що його легше
перескочити, ніж обійти.

○

Після збирача йде розкидач.

○

Сутужне збирання —
щедра тринькання.

○

Син швидко тринькає те,
що батько довго громадив.

○

Майно скиари дістається
мариотратникові.

Хто розтринькує здуру,
потребує цілу хуру.

○

Шилінг у кишені йому б дірку
пропалив.

○

Краще заощаджувати спочатку,
ніж насамкінець.

○

Палячи свічку з обох кінців,
довго не насвітити.

○

Велика голова й малий розум.

○

Як малі уми, то й слова малі.

○

Дурні знічев'я сміються.

○

Щоб дурень засміявся,
багато не треба.

У великого сміяна правда за дурість
сходить.

Дурня і одного на парафію досить.

Борода більша за розум,
як сказав лис про цапа.

Коли цап зайде в церкву,
то й в олтар полізе.

Цапа й у шовк убери — цапом буде.

Він знає більше, ніж «Отче наш».

Пентюх знає, яка вада у йолопа.

Він знає про це стільки,
як собака про свого батька.

Знає ціну всього
і не знає вартості нічого.

Коли голова не здатна винести
славу, краще б тої слави й не було.

Гострий, як дурневе слово.

Як язик послизнувся, розум не винен.

Дурневе слово, як колючка з болота.

Що з ним говорити, що з стіною.

Дурень помиляється, а доля винна.

Не давай вишень свиням,
а порад дурням.

Погана та ходня,
що не краща від безділля.

Шукає пса, не знаючи його масті.

Послав гуску з дорученням
до лисиці в нору.

Не годиться посилати курча
по лисицю.

Поставив лисицю гусей стерегти.

Сліпця не посилай фарбу купувати.

Пішов з пальцем у роті.

На хазайстві розуміється,
як корова на святі.

Не став того до стерна,
в кого обертом іде голова.

Ні до чого парасолька,
як черевики діряві.

Не обіцяй риби, поки не зловив.

Весляр човна не розхитусь.

Нащо kota в хаті тримати,
коли всі миші подохли з голоду?

Дурні народжуються щохвилини.

Тільки дурень спалить свою одежку
й не нагріється.

Не знімай соломи з власної хати,
щоб купити шиферу на сусідову.

Дурість — і цілуватися з дурнем,
і тому цілункові йняти віри.

Кенський із нього служник,
але без нього таки тяжче.

Великий чоловік на малу одежку.

Як не звик їздити верхи,
то й шпори забув.

На ринку й поганий крам
знайде покупця.

Як не хочеш пальця порізати,
не сунь його під ножа.

Не роби з вареної моркви
клямку на двері.

Як не п'єш,
то не підпирай шинку спиною.

Пощо пальці пекти,
коли щипці маси?

Нема дурня,
щоб не був по-своєму тямущий.

І дурень хижу при воротах бачить,
але мало хто — сам особняк.

Він стрічався з грамотними,
як ішов зі школи.

Хапас сонячний промінь.

Лупить дуба кулаками.

Розкладає вогонь під озером.

Пускає стрілу на кам'яного стовпа.

Будинок згорів, зате ворота вціліли.

Дурість об лихо перечеписься.

Осад лихого вчинку довго чути.

Купи старизну — і будеш без нічого.

Уникай шинку,
як не хочеш скойками перебиватись.

Випущеного пострілу не здоженеш.

Гілляка, на якій йому висіти,
ще доростає.

Прогніла шкіра перша рветься.

У гризючих собак шерсть брудна.

Надія відігратись занапащає картяра.

Кого вабить небезпека,
той у ній і загине.

І мала цятка
білі панчохи забруднить.

З ким водишся, такий сам зробишся.

З кульгавим підеш —
і сам закульгаси.

Хто спить з собаками,
той встає з блохами.

Важко висунити рогіз,
вимащений коломазю.

Одне гниле яблуко весь мішок зіпсує.

Вистачить однієї гнилої картоплини,
щоб усьому купцеві збутвіти.

Від його погляду молоко кисне.

Настуши на кізяк —
він ще більш розповзеться.

Коли ноги у вапні,
не легко їх відмити.

Часом людина сама собі руїна.

Ніщо так не пече, як ганьба.

Лихий вчинок падає на лихочинця.

Зажерлива щука
найшвидше й ловиться.

Які сколотини сколотила,
такі й мусить пити.

Сам посадив дуба, сам і нахилий.

Однаково за що повісять:
за вівицю чи за ягня.

Хоч яка лисиця хитра,
а он скільки жінок ходить
у лисячому хутрі!

Який засць прудкий,
а й він кінець кінцем ловиться.

Прокляття не на палицю впаде
і не на каменюку.

Не попечи рота чужою вівсянкою.

Нехай і охолоне в тій шкурі,
в якій розгарячив.

Цією ложкою ти ще зачерпнеш горя!

Не хочеш борошна на одежі —
не йди до млина.

Часником так тхне,
хоч капелюха вішай.

Бідна та родина,
в якій жодної порядної людини.

Осел, що найбільше реве,
найменше їжі дістає.

З тим, кого обдурив,
можеш і не жити,
але від свого сумління нікуди
не дінешся.

Морський вітер не такий мінливий,
як розум безвільного.

○

Глибше в гнойовище — більше гною.

○

Можна витягти людину з болота,
але не можна витягти болота
з людини.

○

Щастить же сварливому:
ніхто не хоче мати з ним діла,
крім нього самого.

○

Яблуко на ту голову й упаде,
що під ним буде.

○

Лис, що вийде із нори,
як хорти в долині,
сам у своїй долі й винен.

Кожна пташка така,
як вона росла

Двадцять років зростання,
двадцять років розквітання,
двадцять років підупадання
і двадцять років, коли вже дарма —
чи ти є, чи тебе нема.

○

Співучий, як жайворонок.

○

З радості вискочив зі шкіри.

○

Плач не далеко від сміху.

○

Краще маленьке родичання,
ніж велике знайомство.

○

Серце родича знає.

Свого німака кожен розуміє.

○

Серед своїх невдачі не зазнаєш.

○

Дім без дитини, собаки чи kota —
дім без любові й затишку.

○

Дитина — свічка в домі.

○

Дім будується з цегли й розчину,
але домітку творить дитячий сміх.

○

Нема ліпшої краватки,
як рука рідної дитини,
що обіймає за шию.

○

Похвала дитині — як підохочення.

○

Найкращий весільний дарунок
своїй дитині — згадка про щастя
в рідному домі.

Дитина така, як її виховали,
тканина така, як її виткали.

○

Гілка квітне у згоді з коренем.

○

Хіба ж може яблуко
інакшим від яблуні бути?

○

Що ж кошеняті робити,
як не мишу ловити?

○

Чого ж і сподіватись від кішки,
як не кошеняти!

○

Дика гуска свійських яєць не кладе.

○

Чорна курка несе білі яйця.

○

Ягня, як брати з кінця,
це та сама вівця.

Який кіт, такий його хвіст.

○

Як півень кукурікає,
так і курча цвікає.

○

З кволого лопати
часто добрий кінь.

○

Олені прудкіше за оленіцю.

○

Що молодша колючка, то гостріша.

○

Кожна мати думає,
що задля її дитини й сонце сходить.

○

Ворона думає, що її вороня біле.

○

Натура глибше сягає,
ніж виховання.

○

Що в собаці сидить,
те в собачаті показується.

Не кожна корова
на свій рід походить.

○

Куди шкура, туди нехай і хвіст.

○

Дитина що бачить,
те й робить.

○

Пізно дитину важко виховувати.

○

Не живши на селі,
дитя лише вполовину життя знає.

○

Не дозволай недолітку свої примхи
чинити, а щеняті жиріти.

○

Діти як не до сміху,
то до плачу доведуть.

○

Кожен палець різний довжиною,
кожен син різний вдачею.

Твій батько ніколи не помре,
поки ти живий
(кажуть снові, схожому на батька).

○

Розумним сином батько тішиться,
дурним сином мати журиться.

○

Спи твій лише на сьогодні,
а дочка твоя повік.

○

Мати не мати, поки не має сина,
батько не батько, поки не має дочки.

○

Мати роботяща, а дочка ледаща.

○

Як недбайливиця мати,
то й дочка такою має стати.

○

Материнська любов — благословення.

○

Мати якщо не лицем вродлива,
то серцем.

Клопоту не зважиш,
але в багатьох матерів тяжко
на серці.

Нема горя над горе матері без дітей.

Йому нема про що говорити,
коли він говорить погано
про свою матір.

Горе тому, хто брата не має.

Сестра любить і без взаємності.

Безпорадне те плече,
що кривного не має.

Куртка близько до тіла,
а сорочка ще ближче.

Молода кров
не повинна мерзнути.

Молодь часто міняє шкіру.

Молодість не знає, що таке старість,
а старість забуває, що таке молодість.

Замолоду всі клопоти попереду,
на старість усі втіхи позаду.

Стару голову на молоді плечі
не посадиш.

Побожний замолоду —
чортом на старість.

Красивий той, хто красиво ведеться.

Не кістки красу творять,
а плоть, що на в'язах.

Гарна, як травнева квітка.

Та прикраса гарніша, яка рідкісніша.

Доброта — жіноча найбільша краса.

○

Бридкий часто буває привітним,
а вродливий нещасним.

○

Врода — це тільки зверху,
але ж ніхто не хоче втопитися.

○

Від жіночої вроди казанок
не закипить, але ж і від її бридоти
не наповниться.

○

Доброзвичайність над усяку вроду.

○

Ціотлива врода злостиві слова
породжує.

○

Врода болю не зазнає.

○

Той уроді не суддя,
у кого очей нема.

Якщо в собі краси не маєш,
ти її не оціниш.

○

Жорстокість часто криється
під красою.

○

Коли бігли по вроду,
вона ногу підвернула.

○

Хлопцеві найкраща подруга — матір,
аж поки він сам не стане
найкращим другом своїй любці.

○

Люба для ока — любя й для серця.

○

Ближче до серця — ближче й до уст.

○

Яка в серці, та й на оці.

○

Живи у мене в серці
хоч би й задарма.

Любов як вівсянка:
її треба готувати щодня.

Любов з першого погляду
часто приходить у сутінках.

Жінки доведуть до божевілья,
але у божевільні без них незатишно.

Від кохання ні лікаря, ні ліків.

Коли любив її в драгті,
твоя любов тривка.

Любов'ю ділися з жінкою,
а тасмницею — з матір'ю.

Доки не було колотнечі,
не було й справжньої любові.

Любов сліпа,
але ближні бачать крізь неї.

Поцілунок присмний,
як і добра страва,
тільки на короткий час.

○

Любов, як сонце для квітки:
сильний додає сили,
а слабку в'ялить.

○

Кохання не бачить
безчестя і зла.

○

Кого не бачиш,
в того не закохася.

○

Око приховує те,
чого не бачить.

○

Коли слабне рука,
то й любов стає слабша.

○

Любов живе коротко,
а ненависть довго.

Хіба це можливо —
залишити наодинці дитя з пирогом,
кота з молоком, бджолу з медом
або чоловіка з жінкою і сподіватись,
що вони не займуть одне одного?

○

Любов не безсторонній суддя.

○

Кохання сліпе на хибі і ваді.

○

Любов бридоту прикриває,
а ненависть усі ваді бачить.

○

Сумне те прання,
що чоловічої сорочки в ньому нема.

○

Одинокій жінці тужний рядок
сапати.

○

Укривало тепліше, коли подвійне.

○

Мати мого чоловіка померла
старою дівою.

Останній залицяльник завойовує
дівчину.

Коли шукаєш собі жінки,
очі лишай вдома, але вуха бери
з собою.

Сватається до дівчини,
а жениться на грошах.

Одружився з грішми,
а в придачу дістав жінку.

Коли женився з грішми,
жінка переживе їх.

Не бери собі жінки без вад.

Дочка, що батькам опирається,
завжди у хліві сидить,
коли талан на тік приходить.

Не заводься з жінкою,
яку підводило кохання.

Коли вона свавільна,
хто з доброї волі схоче взяти її?

Як погодилась,— така її доля,
а відмовила,— така її воля.

Женись у поспіху —
матимеш коли шкодувати.

Краще б чоловік твій мав матір'ю
стару діву.

Юнак має клопіт, поки не жениться,
а тоді вже з клопоту й не вилазить.

Того дня, як одружився з жінкою,
одружився і з дітьми.

Перед шлюбом широко розплющуй
очі, а опісля — примружуй.

Подружнє життя проходить
непомітно, як сажа сідає.

Коли хочеш одружуватись,
одружуйся торік.

Чоловік любить наречену
найміцніше, жінку найкраще,
а матір найдовше.

Для кожної дроздики
її дрізд співає наймиліше.

Нема бенкету без печені,
нема переживань до шлюбу.

Нема любові,
поки нема родини.

Він так довго з нею ходив,
що черевикам аж полегшало,
коли вони побралися.

Добра та жінка, уста в якої —
твоє дзеркало.

Посаг розвіюється,
а бридота липається.

Краще у старого чоловіка голубкою,
ніж у молодого невіљицею.

Заробіток чоловіка видно
не по його одежі, а по жінчиній.

Жінчине плече —
ось де чоловікові свої жалі виливати.

Жінці не треба з дому виходити,
щоб знайти найкращі ліки чоловікові.

Жінка в домі — скарб;
жінка з гумором у домі —
і зовсім благословення.

Чоловік чоловіком,
поки жінка жінкою.

Та, що на людях цілує,
часто наодинці стусанами годує.

Знай міру у похвалі і в огуді,
і злагода в твоєму домі буде.

Чоловік свої помилки при собі
держить, жінка ними ділиться.

Чоловік не гараздуватиме
без жінчиної згоди.

Єдине дорожчє від терплячості —
мовчазна жінка.

Всі подружжя були б щасливі,
якби спільний спіданок не смутив.

В сім'ї часом згоди немає,
поки спільний клопіт всіх не з'єднає.

Коли приходить вовк,
отара збивається докупн.

Сім'ю ніщо так не зближує,
як жалоба.

Одружився з горянкою —
одружився з горою.

У кожної родини свій скелет у шафі —
крім тих, які його поховали.

Не годиться до вдови залицятись,
коли вона ще на похороні.

Розтовк жінці голову
і купив пластиру на рану.

Найбільш тямуща жінка —
не найкраща вродою.

Горе тому, хто не послухас ради
доброї жінки.

Жінці досить через плече глянути,
щоб знайти привід.

Виправдання жінці легше знайти,
ніж фартуха.

Нема гостріше як жіночий язык.

Де жінки, там і балачка,
а де гуски, там і гелгіт.

Нема нічого лихішого
за жіночу запальність,
хіба жіночий язык.

Швидше білі круки з'являться,
ніж ледача жінка вузла зав'яже.

Жінка й чорта може здолати.

Нема гірше над лиху дружину.

Погана жінка слухає ради
кожного чоловіка,
тільки не свого власного.

Куди жінка прийшла,
туди й прикроці.

На світі лиш одне краще
від доброї жінки —
це ніякої жінки.

Дурнувата жінка знає вади
дурнуватою чоловіка.

Жіноче бажання — дорога штука.

Ніколи не роби з утіхи ярмо,
як сказав Біллі Бен,
коли викопав жінці яму
тільки в три стопи завглибшки.

Не хвали зятя,
поки рік не минув.

Добрый настрій із кухні приходить.

Тільки почни куштувати,
і буде смакувати.

Перший ковток юшки найгарячіший,
але найпоживніше — глибше.

Допомога — добра річ,
та не за столом.

Благословенням черева не наповниш.

Легко місити,
коли борошно напихвати.

Коли живіт повний,
кісткам охота простягтися.

Масло до масла — це не смакує.

Корова доїться від голови.

Свіже яйце — як вино,
протухле — як отрута.

Приємака до всякої їжі — сіль.

Сіль солодша від цукру.

Шматок кролятини вартіш
двох шматків котятини.

Рожен без м'яса завжди довгий.

Сколотини не молоко,
а пудинг не м'ясо.

Кого в хаті нема,
того й їжа холоде.

Він, як дуда: ніколи не шумить,
поки живота не напхає.

Насподі вівсянка густіша.

Найсмачніша їжа на дні казанка.

З'їдений хліб швидко забувається,—
хіба що пекла його жінка-буркотуха.

Не так вадить переїдати,
як вадить без міри пити.

Перш похукай, а тоді пий.

Краще крапля віскі,
ніж удар дрючком.

Пияцтво і гнів усе скажуть.

Пияцтво таємниці не вбереже.

Від постійного пиття мало пуття.

Він би щоранку в церкву ходив,
якби свячена вода горілкою була.

Солодко пити, та гірко платити.

Перша крапля мене погубила,
а остання — то вже байдуже.

Тверезий, як суддя.

Чоловік тоді п'яний,
коли його тягне на суперечку,
а слова опираються.

Третє покоління в пивній не буває.

Крапля спиртного
на сімнадцять поколінь
знак полишає.

Кухоль пуншу, тепла жіноча рука —
і мені й королева, як рідна тітонька.

Коли дивився на світ крізь дно
чарки, то й кунця з пекла набачиш.

Лікті на шинквасі у шинку —
дороговкази до некла.

○

Крізь покрівлю пиякової хати
денне світло найшвидше проходить.

○

Чоловік за чарку, чарка за чарку,
а тоді й за чоловіка.

○

Перш ніж вип'єш на дорогу,
впевниш, чи не забув дороги.

○

Випивка коротенька,
довга лиш про неї побрехенька.

○

Чорт винайшов шотландське віскі,
щоб занастити ірландців.

○

Він стільки п'є,
що свини йому не зачісувати.

○

Порожній шлунок — тяжкий тягар.

Голодний рот не перебирає.

○

У голодного око промітне.

○

Коли садовини нема, і глід добрий.

○

Тоді плоди найсмачніші,
коли їх найменше.

○

Убогим і скотини до смаку.

○

Хто не має м'яса, тому й юшка —
розкіш.

○

«Мій шлунок ще подумас,
що мені горло перерізали», —
каже голодний.

○

Від жаги голоду не буває.

○

Рідко так буває,
щоб голод і спрага разом.

Чоловік без обіду —
два чоловіки за вечерею.

П'яний з голоду, як циркачів пес.

Той дім нещасний, де гості нечасті.

Ми вам такі раді, як квіткам у маю.

Короткі гостини найкраще, та й то,
як не часто.

Частого гостя ласкаво не просять.

Коли йдеш на бенкет непроханим,
бери з собою сідало.

Здорова людина — король.

Здоров'я цінніші від отари овець.

Хто не ступає по ранковій росі,
той не зачісуватиме й сивини.

Добрий сміх і довгий сон —
найкращі ліки в лікарському приписі.

Здоров'ю мусиш платити десятину.

Те зілля й лікус, якого бракує.

Нема добра в тому зіллі,
що не вчасно дісталоя.

Сьогодні не маєш часу
для здоров'я —
завтра не матимеш часу
через здоров'я.

Свою болячку кожен першим чус.

Тривала хвороба не бреше.

Цілющий камінь не буває заважкий.

○

Краще їжі шукати,
ніж апетиту.

○

Краще плащ на плечах,
ніж лікарів кінь під порогом.

○

Недуже серце самотнім себе почуває.

○

Хоч яке наше покликання,
а старість усіх нас покличе.

○

Старого пса бери на бездоріжжя,
а щеня на стежку.

○

Старому собаці—
важку дорогу.

○

Нова мітла мете чисто,
але стара кутки знає.

Сили з віком убуває,
а розуму більшає.

○

Старий пес спить біля вогню,
але не попечеться.

○

Що старіша скрипка,
то гарніша мелодія.

○

Стара люлька найлюбіш пахтить.

○

Молода жінка привертає
чоловіків погляд, а стара — серце.

○

Сліпий свого рота бачить.

○

Худий, як коцюба.

○

Не ганьба старим бути й немічним.

○

Нелегко зігнути затвердлу галузку.

Важко навчити старого пса танцям.

°

Старий комин часто вогнем береться.

°

Смерть старому дивиться у вічі,
а в молодого ховається за спиною.

°

Смерть ніколи не забариться.

°

Смерті підкупом не візьмеш.

°

Від смерті ні зілля, ні ліків.

°

Смерть — найкращий лікар бідакові.

°

Що ввесь світ для чоловіка,
коли його жінка вдова!

°

З тюрми звільнення
ще можна сподіватись,
але не з могили.

Від двох речей не вилікуватись:
від смерті й від дурості.

°

З моря можна вернутись,
а з кладовища — ні.

°

Двос не вірять у твою смерть:
той, хто ненавидить тебе,
і той, хто любить тебе.

°

Довгі дні лежати нам у труні.

°

Після похорону плачем не зарадиш.

°

Сльози ще нікого з могили
не вернули.

Говори мало, та добре

Слово тривкіше над усі скарби світу.

Слово до речі краще,
ніж банкнота в руку.

Розмова — лік на всякі знегоди.

Прислів'я не підправиш.

Прислів'ю насупроти не скажеш.

Давнє прислів'я можна й не згадати,
але все одно воно правдиве.

Вірша треба зразу добрим складати,
бо потім багато охочих
його зіпсувати.

Хист до мови часто вартніший
стрілецького хисту.

Кожне слово можна на три лади
пояснити і на три лади витлумачити.

Балачка балачку накликає.

На розмову податку немає.

Хто прожив довге життя,
чимало й історій знає.

Найкраще слухати оповідку
з уст її творця.

Хто знає багато оповідок,
у того біля коминка
завше людно.

Добра та оповідка,
від якої живіт ситий.

Не тримай свого язика
у себе за поясом.

Кожну історію можна
на два способи розповісти.

Добру історію хоч і двічі розповідай.

Гарна пісня може й коротка бути.

Хто програв гру,
нехай хоч виговориться.

Від лагідних слів ріпа не посолодшав,
але й качан капусти від них
не затвердіє.

Лагідне слово ще нікому не заварило.

Велика балачка, та мале діло.

Даремно говорити,
коли вже по шкоді.

Жінка мені сказала, що одна жінка
їй сказала, що вона бачила
одну жінку, що бачила одну жінку,
що варить пиво з картоплі.

Власним язиком розтовк собі носа.

Не підріж собі горла
своїм язиком.

Якби розмова була сукном,
його б кожному ірландцеві на одержу
вистачило.

Людей беруть за язика,
а худобу за роги.

Язик без кістки,
але часто з ніг збиває.

Язиком зав'язав такого вузла,
що й зубами не розв'яже.

○

Солодкий язичок рідко без жала.

○

Коли треба приятелеві підсобити
словом, язика стають неповороткі.

○

Балачка не принесе торфу до хати.

○

Балачка ще ніколи сіна не врятувала.

○

Якби війни велися словами,
Ірландія правила б світом.

○

Якби слова були цвяхами,
ми б таку велику країну
розбудували!

○

Тримати язика за щелепами
здоровіше.

Слів у графстві Клер без ліку —
як і каміння.

○

Якщо скажеш усе, що хочеш,
то почувеш таке, чого й не хочеш.

○

У неї такий язик,
що ним тільки живопліт підстригати.

○

Багато виску й мало вовни,
як сказав чорт, стрижучи свиню.

○

Як озветься, то й бовкне.

○

Його гавкіт страшніший,
ніж його зуби.

○

Він такий, як його слово,
а те слово — ні до чого.

○

Не так важливо, що ти сказав,
як те, кому заплатив.

Нетямущий балакає, тямущий іде.

○

У порожніх голів роти розкриті.

○

Хто найменше знає,
найбільше базікає.

○

Мілка вода сильно шумить.

○

Порожня посудина найгучніша.

○

Хто найголосніше хвалить людину
за її життя, ледь чутний,
коли вона вже нежива.

○

Плітки всі в кутку базікали,
коли бог розум роздавав.

○

Ліки крізь рот проходять,
але ніякі ліки не допоможуть тому,
хто надто часто розтуляє рота.

Кажи судді: «Будь ласка»,—
бо коли кат скінчить свою роботу,
не зможеш сказати: «Дякую».

○

Від нього ні вістки, ні привістки.

○

Лихі новини можуть почекати.

○

Погану історію там і покинь,
де знайшов.

○

Дурна звістка сама весь світ
оббіжить.

○

Краще прийти без нічого,
ніж погані новини принести.

○

Прикладай уста до вуха,
але не перо до паперу.

○

Міцне слівце й влучний удар —
найкращий спосіб і затіяти,
і скінчити суперечку.

Слово йде на вітер, а удар вражає.

Закритий рот милозвучно співає.

Мовчазні уста приємно й послухати.

Мовчазні уста не заподіють шкоди.

Глибока вода тихо тече.

Закритий рот ворогів не наживе.

Зорі шуму не чинять.

Коли постають гнівливі слова,
закритий рот утихомирює.

Стулені уста — розумна голова.

Кожен розумний, поки мовчить.

Або зав'язи язика,
або він тебе зав'яже.

Словами не підірешся.

Мало сказано — легко виправити;
нічого не сказано —
не треба й виправляти.

Дарма й говорити про те,
чого не бачено й не чувано.

Не вір половині того, що бачиш,
і чверті того, що чуєш.

Мовчання — це огорожа току,
де мудрість нагромаджена.

Нікудишні діла,
коли слова на кінчику язика нема.

Гумор оздоровлює людину.

Ніщо так не бентежить ненависть,
як усмішка.

○

Один чоловік з гумором десятих
підохотить до роботи.

○

Як хто не вміє сміятися сам із себе,
підсує йому дзеркало.

○

Гумор для людини,
як пухова подушка:
і дістати його легко,
і лежати на ньому приємно.

○

Велика річ —
вивернутися сміхом там,
де тебе наvertало до плачу.

○

З гумором жити — не тяжко,
а ще ж від нього й важка ноша
легшає.

Тріади

Три світичі, що розвіюють морок:
істина, природа, знання.

○

Три види розуму: гострий,
як камінь, податливий, як віск,
і непевний, як текуча вода.

○

Троє найкращі, коли маленькі:
бджола, овечка і жіночка.

○

Три талани щасливця: огорожа,
ципльність і раннє вставання.

○

Три талани в кота:
забудькуватість господарині,
безшелесна хода і гострий зір
у темряві.

Три добрі речі, які слід мати:
чиста сорочка, чисте сумління
і гінея в кишені.

○

Трьох чоловікові доконче треба:
кота, димаря і господині в домі.

○

Три найбільші сили: сила вогню,
сила води і сила ненависті.

○

Три талани нещасливця:
довгі гостини у сусідів,
довгий сон уранці
й кепська огорожа.

○

Трос дверей, через які істина входить:
терпляче пояснення,
тверде обстоювання
і посилення на свідків.

○

Для власної думки три речі
треба мати: розум, проникливість
і знання.

Три ознаки мудрості: терплячість,
маломовність і передбачливість.

○

Три тонкі речі,
на яких тримається світ:
цівка молока з коров'ячого вимені,
хлібний колос і нитка в руках
тямущої господині.

○

Три удари, що тримають Ірландію:
удар сокирою по колоді,
удар молотом по ковадлу
і удар ціпом по колосю.

○

Трос, завдяки яким наповнюється
клуна: жадання, працьовитість
і постійна дбайливість.

○

Три найкращі речі, що їх треба мати
вдосталь: сонячне світло, мудрість
і зичливість.

○

Три найприємніші звуки:
ціна, круподерки і маснички.

Три найніжніші мелодії:
коли масло збивають,
коли плуг оре і коли млин меле.

○

Троє, що їх треба мати в надмірі:
гроші після сплати податку,
зерно після сівби і друзів у домі.

○

Трьох найлюбіше бачити:
поле, де досягає пшениця,
корабель під вітрилом
і жінку, що породила дитину.

○

У трьох очі найпильніші:
у собаки, що гонить зайця,
у муляра, що кладе стіну,
у свекрухи, що стежить за невісткою.

○

Троє мають найгостріший зір:
яструб на дереві, лис у долині
і молода дівчина на гулянці.

○

У трьох очі найзосередженіші:
у коваля, що виковує цвяха,
у курчати, що шукає зерня,
і в дівчини, що виглядає жениха.

Троє найвеселіших на світі:
у кішки кошеля, у кози козеня
і молода вдова.

○

Троє, яких найважче збагнути:
розум жінки, роботу бджіл
і гру прибою.

○

Троє, що ніколи не знають спочинку:
крутий водоспад, видра
і нечистий з пекла.

○

Троє, якими найважче пройти:
водоспад, драговина
і терниста стежка.

○

Троє, яких ніколи не видно:
вістря леза, вітер і кохання.

○

Трьома речами не слід хвалитися:
розміром свого гаманця,
вродою своєї жінки
і смаком свого пива.

Три цінні набутки:
вродлива жінка,
добрий кінь
і прудкий гончак.

○

Три різновиди чоловіків:
роботящий, гулящий і хвалько.

○

Три різновиди чоловіків,
що не розуміють жінок:
молоді, старі
і середнього віку.

○

Три різновиди жінок:
безсоромна, як свиня,
неслухняна, як курка,
і лагідна, як ягня.

○

Трьох найважче вибрати:
жінку, косу і бритву.

Троє найкращих друзів
і найгірших ворогів:
вогонь, вітер і дощ.

○

Троє, що ні до чого:
музична труба без язичка,
гудзик без дірочок
і вовк без зубів.

○

Три речі, що їх не варт робити:
кидати камінь на воду,
радити щось розгніваній жінці
і розмовляти з нетямущою головою.

○

Три погані звички:
пити чарку,
палити люльку
і збивати росу глупої ночі.

○

Три різновиди вбогих:
вбогі силою обставин,
вбогі з власної волі
і вбогі, хоч би вони й усім світом
володіли (тобто скнари).

На трьох не можна покладатись:
на погожий день узимку,
на життєву снагу старого
і на слово урядовця,
хіба що воно на письмі.

○

Трьом не можна довіряти:
коров'ячому рогові,
собакому зубіві
й кіньському копитові.

○

Три пари, що ніколи не дійдуть згоди:
дві господині в одному будинку,
два коти з однією мишею,
два парубки, що залицяються
до однієї дівчини.

○

Три ознаки невихованих людей
у кожному народі: що гостюють
задовго, що витріщаються занадто
і що розпитують надміру.

○

Три хмари, що найбільш
затуманюють зір мудрості:
забуття, напівзнання і незнання.

Троє нечем на світі: молодий,
що глузує зі старого, здоровий,
що глузує з немічного,
розумний, що глузує з дурня.

○

Трьох варто брати на глузи:
запального, ревнивого і скупого.

○

Три найнепевніші заняття:
рибальство, полювання на звіра
і полювання на птицю.

○

Три найгірших гріхи: пожадливість,
ненаситність і хтивість.

○

Троє покривають крадіжку: ліс,
плащ, ніч.

○

Троє боязких братів: «щить!»,
«стій!», «вважай!»

○

Троє непевних сестер: «мабуть»,
«може», «хтозна».

У трьох випадках
мудрий стає дурнем:
у сварці, у гніві, в пиятиці.

○

У трьох випадках
дурень стає мудрим:
коли вчиться, коли працює
і коли слухається.

○

Три ознаки дурості:
сварливість, затятість, легковірність.

○

Три найнеприємніші зустрічі вранці:
зі сказаним собакою,
зі своїм кредитором
і з рудою дівчиною.

○

Три помилки щодо хліба:
жати його недостиглим,
молотити вологим і їсти сирим.

○

Три великі біди: тіснота оселі,
самотність серця і брак їжі.

Троє найгірших, що можуть бути
в домі: сварлива жінка, курний димар
і дірявий дах.

○

Троє з'являються непомітно:
податок, старість і борода.

○

Три найгірших кінці:
коли хата горить,
коли корабель тоне
і коли старий білий кінь конає.

○

Трьох місць не уникнути:
місця народження,
місця смерті
і місця поховання.

○

Троє полишають найглибший слід:
вугілля на дереві,
різець на камені
і плуг на ниві.

○

Троє, що ніколи не іржавіють:
меч, лопата і думка.

Троє найкращих рук на світі:
руки доброго теслі,
руки вмілої господині
і руки вправного коваля.

З М І С Т

- 5 Вступне слово *Ростислава Доценка*
18 Доброго вчинку не відкладай
71 Той ще не бідний, хто має світло
в очах і силу в ногах
102 Що у кістці, те й у мозку
145 Кожна пташка така, як вона росла
182 Говори мало, та добре
193 Тріади

ИРЛАНДСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

Составление и перевод с английского
Ростислава Ивановича Доценка
Серия «Мудрость народная»
Сборник тридцать третий
Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1982
(На украинском языке)

Редактор *О. В. Хатунцева*
Художник *В. А. Гордейчук*
Художний редактор *В. С. Мітченко*
Технічний редактор *І. О. Селезньова*
Коректор *Г. П. Брьоменко*

ІВ № 1634.

Здано до складання 27.08.81.
Підписано до друку 23.12.81.
Формат 70×108¹/₆₄.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високий. Ум. друк. арк. 4,55.
Ум. фарб.-зілб. 9,8.
Обл.-вид. арк. 4,106.
Тираж 50 000. Зам. 1—257.
Ціна 55 к.

Видавництво художньої літератури
«Дніпро». 252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова
фабрика «Жовтень».
252053, Київ, вул. Артема, 25.

Ірландські прислів'я та
I-81 приказки / Перекл. з англ.,
упоряд., вступне слово
Р. Доценка.— К.: Дніпро,
1982.— 206 с.— (Мудрість
народна, зб. 33).

В книжці зібрано найкращі при-
слів'я та приказки, що відобра-
жають багатовікову історію і по-
бут Ірландського народу, його
прагнення свободи і щастя.

I 70500—192
M205(04)—82 192.82. 4703000000
И (Ірл)

